София, октомврий 1943 г.

117. Тукъ,
Бъл. Зем. и Кооп. Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

О'БОЗЕ ПОЧИНАЛИЯТЪ ЦАРЬ-ОБЕДИНИТЕЛЬ БОРИСЪ III

Година XV. Книга 8 (148)

Съдържание:

1. Размѣнени телеграми
2. 40-тѣ дни — К. Х.
3. Илиндень 1903 г.
4. Почина Дамянъ Георгиевъ
5. 40 годишнината отъ Илинд. възстание.
6. Илиндень 2 августъ 1942 г. въ Г.-Джумая — Л. Томовъ
7. Пишатъ ни отъ Битоля — Г. п. Христовъ
8. Илиндень въ Крушово — Хр. Т.
9. Въ Варна — Хр Настевъ
10. Ролята на куриеритѣ въ революционнитѣ борби — Л Т.
11. Ревизионната чета въ Битолския революц. окржгъ — Христо Настевъ
12. Арсо Цвѣтковъ — Ив. Л-овъ
13. Статистически листъ за жертвитѣ презъ време на Илинд. възстание — Н. Темчевъ

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"
София

Година XV София, октомврий 1943 год. Книга 8 (148)

Илюстрация Илинденъ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

Размѣнени телеграми

Н. В. Симеонъ II, Царь на българитѣ

Л. Томовъ, предс. Илинд. организация

Искрено благодаря Вамъ и на членоветѣ на организацията за хубавитѣ поздрави и пожелания по-случай именния день на сина ми.

Иоанна

Н. В. Царица Иоанна

Н. В. Симеонъ II Царь на българитѣ
Двореца—Тукъ

Ваше Величество

По случай Тезоименния Ви день отъ мое име и отъ името на Илинденци Ви поднасямъ най-мили сърдечни честитявания и благопожелания.

Молимъ Всевишния да Ви дари здраве и дългоденствие Вамъ и на цѣлото Царско семейство за да закрепите и продължите великото дѣло на О'Бозе почившия любимъ царь Освободитель и Обединитель.

Ура за царь Симеонъ II. Да пребжде въ вѣковетѣ Обединена България!

Лазаръ Томовъ
Предс. Илинд. организация

Предс. Илинд. орг. г-нъ Томовъ
Тукъ

Вамъ и на илинденци благодаря сърдечно за изказанитѣ ми пожелания по случай избора ми за Регентъ на Царството.

Изразената готовность за саможертва въ дань на *Царь и Родина*, е гаранция за свѣтлото бждеще на България.

Генералъ лейтенантъ *Миховъ*

БИБЛИОТЕКА НА Б. К. БАНКА

40-ТѢ ДНИ

По случай 40 дни отъ тъй неочакваната кончина на Н В Царь Борисъ III деньтъ 6 X бѣ обявенъ за неприсжтственъ.

Не само учреждения и частни заведения бѣха прекжснали всѣкакви занятия: цѣлиятъ народъ бѣше преустановилъ своята дейность — присжтствуваше, споредъ традициитѣ на православната ни християнска вѣра, на преселването на душата на блаженопочившия ни Царь отъ земята въ небеснитѣ селения.

О'Бозе починалиятъ Царь-обединитель Борисъ III

Храмътъ „Св. Александъръ Невски" никой пжть не бѣ побиралъ толкова много богомолци, богомолци отъ разни категории и възрасти. Намѣстникъ председателтъ на Св. Синодъ, Видинскиятъ митрополитъ Неофитъ, въ съслужение съ владици, епископи, архимандрити и свещеници отслужи панихида. На вѣчная паметь цѣлиятъ храмъ колѣничи. Мнозина не могатъ да задържатъ сълзитѣ си. Поклонение тайнствено, величаво, трогателно, отразяващe неугасващата скръбь на бълг. народъ — скръбь изразена както при погребението — 5 септемврий, така и на 28. VIII. при известието за смъртьта Му. Радващъ се на своя Царь цѣли 50 години, лѣлеялъ въ своята душа мечтата да го отгледа и да получи като награда на своя трудъ своето обединение, което презъ последнитѣ години на живота Му се реализира, българинътъ не тъй лесно понесе раздѣлата съ своето оправдано и достигнато величие — изразитель и носитель на което бѣше самиятъ Царь Борисъ III, приказенъ и легендаренъ Царь, не рожданъ до сега по цѣлата земна ширъ.

Панихидата приключи. Следъ изразенитѣ пожелания за Богъ да прости и за вѣчна слава между хората застанали по върховетѣ на държавната ни сграда, богомолцитѣ се разотиватъ. Но храмътъ все остава пълненъ. Предъ царския тронъ трупа се народъ и се понасятъ ридания трогателни, поразителни. Жени, мжже падатъ на колѣне и цѣлуватъ прахьта отъ стжпкитѣ на величествения ни Царь. Покъртителна картина! Кой внуши, кой заповѣда това поклонничество? Чинно, смирено, наплакали се, отдали изразъ на дълбоката си скръбь и почить, отдръпватъ се едни, редятъ се други. И това продължава минути, часове. Никой не усѣща гладъ, никой не скжпи своитѣ сълзи. Всички сж готови живота си да дадатъ заради Него, защото въ Него виждатъ своя баща и покровитель, своето упование и надежда, своята радость и гордость. Тукъ жена приготвила кравай и раздава за Богъ да прости, тамъ селянка донесла грамадна бѣла погача, която едвамъ държи и съ ножъ рѣже по кжсей и раздава всѣкиму. По нататъкъ друга сварила жито, посипала го съ захарь и поднася всѣкиму по нѣколко зърна. Просторниятъ храмъ дава възмвжность на десетки жени да изпълнятъ повеленията на църквата ни, традициитѣ на народа ни. Чужденци, виждатъ всичко това, интересуватъ се и отъ обясненията които имъ се даватъ, остават смаяни, поразени. Виждатъ веществения изразъ на народната скръбь и почить.

К. Х.

Г-лъ лейтенантъ Никола Миховъ
регентъ на България — Тукъ

Отъ мое име и отъ Илинденци Ви поднасямъ най-сърдечни честитявания и пожелания по случай поемането високия постъ — регентъ на България.

Сплотени всички около трона на младия ни царь Симеонъ II, Илинденци, изпълнени съ вѣра въ свѣтлото бждаще на България, сж готови на всѣка саможертва за защита на хубавата ни Родина и за постищжение пълното обединение и величие на българския народъ.

Л. Томовъ
Предс. Илинд. организация

„Шипка е героичниятъ образъ на българското възраждане. Но пжтя до Шипка бѣ далеченъ пжть. По него е килията на Паисъ, Българската лръква на Фенеръ, лобното мѣсто на Левски на Ботевъ и Черешовото топче, които символически отбелязватъ преходитѣ на неудържимия възходъ на българския народъ".

Царътъ

ИЛИНДЕНЬ 1903

Македония, люлката на всеславянската просвѣта, Македония, която роди Св. Климента, създателя на I слав. университетъ въ Охридъ и Св. Наума Охридски, твореца на най-висшата школа въ столицата на I бълг, царство, Преславъ, Македония на царя Самуила, който отъ най-западнитѣ предѣли на бълг. земи пази духа и мощьта на бълг. царство, Македония, която цѣли вѣкове съхранява духовната независимость на българския народъ чрезъ охридската архиепископия, въ последно време даде I-ия сигналъ за народното ни свѣстяване.

Отъ висотитѣ на Атонъ монахътъ Паисий пръвъ се провикна — О, неразумне и юроде, поради что се срамишъ да се наречешъ болгаринъ! Този зовъ раздруса занесения въ дълбокъ сънь бълг. народъ и запали въ душата му неугасващъ огънь. Отъ човѣкъ на човѣкъ, отъ градъ на градъ едничъкъ гласъ се чу —

До кога братя мили българи,
До кога гърцитѣ ще тъпчатъ,
Чрезъ своето фенеско духовенство
Милото наше отечество!
Хайде да ги изпѫдиме
Отъ всички български градове
Да извикнемъ всички гърмогласно
— Махнете се, гърци, нещемъ ви!

и следъ родения презъ 1741 г. въ гр. Дойранъ Христофоръ Джефаровичъ, „ревнитель на бълг. отечество", издатель на прочутата „Стематография" съ гербоветѣ и свѣтцитѣ на южно славянскитѣ народи — следъ х. Якимъ Кърчовски отъ Кичево съ неговитѣ „Повесть за страшното II пришествие" и „Матаретва" печатани на „простейши болгарски язикъ" въ 1816 и 1818 г. въ Будимъ, следъ Кирила Пейчиновичъ отъ Тетово съ книгитѣ му „Чудесата на пресвета Богородица", „Огледало", печатани все въ 1816 г. въ Будимъ, и „Утешение грѣшнимъ" — въ I-та бълг. печатница на архимандритъ Теодосий въ Солунъ презъ 1840 г. — пръвъ Скопие презъ 1828 г. издигна гласъ за свой български митрополитъ, следъ него Велесъ, Охридъ и т. н. изъ цѣлата бълг. земя, до като се създмде бълг. Екзархия (1870).

Освободенъ въ черковно-училищно отношение, българинътъ потърси и своята политическа свобода. Въ Влашко българи отъ всички краища на бълг. отечество зарѣзаха лично благо и се предадоха на революционна дейность и предъ отечествения олтарь сложиха кости революционери отъ Мизия, отъ Тракия, Добруджа и Македония.

Априлското възстание донесе освободителната Руско-турска война и С. Стефано. Берлинъ покруси народната душа и хвърли въ още по-черно робство останалитѣ подъ чужда власть българи.

Още неизсъхнали подписитѣ сложени върху Берлинския договоръ, избухна Крѣсненското възстание, 2 год. по-късно българавинътъ отъ Охридъ плати скѫпа дань за своята смѣлость да скѫса робски окови.

Положението стана непоносимо. Докато озареното отъ свободата българско княжество съ всѣки новъ день проявяваше мощьта на българския духъ, българ, земи отвѫдъ границата чезнѣха въ проклятия и нищета.

Млади, трезви, просвѣтени, предани на отечеството си синове на 23. XII. 1893 г. създадоха въ Солунъ I революц. комитетъ, въ чиито съставъ влизаха Даме Груевъ, д-ръ Христо Татарчевъ, Ив. х. Николовъ, Петъръ п. Арсовъ, д-ръ Антонъ Димитровъ и Батанджиевъ — всички съ висше образование, всички пригодени за охоленъ животъ, но всички отрекли се отъ себе си труженици, светители въ народенъ храмъ свещенъ.

Солунъ, роония градъ на Св. Кирилъ и Методи, Солунъ, бѣлия дробъ на Македония, разпръсна и запали свещения огънь въ душата на макед. българинъ и скоро въ цѣлата страна се развихри револ. духъ — игото бѣше тъй тежко, бремето така непоносимо. Създаде се атмосфера, която обхваща всички — и младо и старо, и мѫжко и женско, бедно и богато — всѣки който дишаше макед. въздухъ, горѣше отъ желание споредъ силитѣ и възможноститѣ си да служи вѣрно, честно, безкористно, за да изкупи свободата на родината си и къмъ шестимата основатели въ Солунъ единъ до другъ се наредиха Гоце и Пере, Христо Матовъ и Гьорче Петровъ и хиляди тѣхни братя. Единомислие залари въ страната и скоро тайната организация обхвана всички — всѣки я чувствуваше, всѣки знаеше за нейното сѫществуване, — и власть и народъ, и наши и чужди — но никой не издаде творцитѣ и носителитѣ ѝ. Това вбѣси господаритѣ на страната. Съ всѣки новъ день тѣ виждаха какъ се изплъзва изъ ржцетѣ имъ обетованата земя, чиито плодове използуваха най-галантно, но непомислиха, не отдѣлиха никакви грижи за сѫществуването на робитѣ, които извличаха отъ недрата ѝ скѫпитѣ блага.

И момокътъ-ратай, осиянъ отъ революц. духъ, скоро вдигна глава. Покорнейскиятъ служитель-робъ се почувствува господарь въ своя доъъ и прогони беьове и агалари и се отказа отъ всички услуги на властьта.

Кой поокрепи, кой настрои, кой вдъхнови макед. робъ въ борбата му? Кой вложи скѫпо орѫжие въ ржцетѣ му?

Макед. българинъ не бѣше орѫдие въ ничии ржце. Огънътъ, който се запали, духътъ, който се развихри, бѣше собствено негово дѣло. Спонтанно, непринудено, единъ отъ другъ се заразиха отъ болестна жажда за свобода, за свое родно управлеоие и единъ до другъ се наредиха въ фаланга, готови всѣки часъ да вдигнатъ орѫжие противъ врага.

А орѫжието всѣки самъ си достави. Женитѣ се лишиха отъ пръстени и иакити, селянитѣ воловетѣ си продадоха за пушка, за револверъ. Духъ свѣтълъ, духъ великъ бѣ озарилъ съвѣстьта на всички. И раздруса се отъ основи власть и тронъ. Почувствува той—нѣщо клокочи, бушува подъ краката му. И се нахвърли съ стръвь и озвѣрение върху непокорната вече рая. Планинитѣ се изпълниха съ юнаци. Създаде се новъ институтъ—четнишкия — съ войводи и четници, а по-късно и редовна милиция, които постепено отнеха всички функции на властьта. Тѣ защищаваха раята, тѣ

раздавака правосждие, правосждие истинно, правосждие въ пълната смисълъ на думата. Темида бѣше въ ржцетѣ на неуки, но искрени духовни изповѣдници, които раздаввха бързи присжди по съвѣсть, следъ честно, искрено проучване.

Който можа да се отърве отъ ржцетѣ на властьта, постжпи въ четитѣ — да се освободи отъ побоищата и отъ изтезанията въ затвора, отъ възможностьта вследствие нечестиви мжки да стане предатель. Въ четата — съ оржжие въ ржка, воленъ господарь на живота си — да пролѣе кръвь за дѣлото, за слава и величие на своя родъ. Христо Чемковъ и Гавазовъ, Христо Узуновъ, Методи Патчевъ, Парашкевъ Цвѣтковъ, гимназиакенъ у-ль въ Битоля, украшението и гордостьта на Плѣвенъ — съ четитѣ си — 52-та винтязи „На Ножа", следъ като изстреляха всичкитѣ си патрони, оставиха по 1 за себе си и пронизаха свѣтлитѣ свои чела и сложиха кости за свободата на родна земя.

Нѣма чукаръ, нѣма педя земя, която да не е оросена съ кръвьта на макед. борецъ. Нѣма село, нѣма кжща, която да не даде въ жертва свой скжпъ сииъ-юнакъ. Подвизи величави, подвизи неземни записаха свѣтли страници въ освободителната борба на макед. българинъ.

Пролетата за свещена кауза кръвь учуди свѣта, раздруса отъ оенови всебългарската душа. И така, както на Бузлуджа и Вола, на Шипка и Сливница, тръгнаха българи отъ всичкитѣ краища на земята ни да помогнатъ на свѣтлоко дѣло. Въ македонскитѣ чети не единъ младежъ отъ свободна България започна своето войнишко кръщение, въ тѣхъ продължиха своята военна служба воини отъ всичкитѣ — чинове и поети и писатели, и занаятчид и търговци. Нѣма градъ въ България, който да не изпрати свой представитель въ борбата, нѣма българинъ, който да не е подкрепилъ макед. дѣло.

10 години следъ създаването ѝ, революц. организация обхвана цѣлата макед. площь. Страхъ и трепеть обзе власть и властници. Докогато въ началото деньтъ и нощьта бѣха подѣлени между аскеръ и чети, къмъ края цѣлото денонощие бѣ отредено за четитѣ. Представителитѣ на властьта не смѣеха по единично да излизатъ на работа. Цѣли табури пренасяха заповѣди отъ мѣсто на мѣсто и то изключително денемъ. Не бѣха рѣдки случаитѣ, когато въ едно и сжщо село квартирувака едновременно аскеръ и чети. Случваше се даже единъ и сжщи покривъ едновременно да дава подслонъ на еднитѣ и на другитѣ.

Положението стана много натегнато. Възстаническиятъ опитъ отъ есеньта на 1902 г. застави Централния революц. комитетр да свика въ Солунъ конгресъ съ представители отъ цѣлата револ. область — макед. и одринско (януарий 1903 г.). Следъ дълги разисквания конгресътъ реши да се вдигне общо възстание презъ лѣтото на 1903 год.

Започна подготовката. Цѣла зап. Македония е на шрекъ. Търпението бѣше вече изчерпано. Жаждата за свобода е неумолима. Градинари, млѣкари отъ Костурско ,Леринско и Преспанско, пръснати изъ всички краища на Отоманската империя, почнаха да се прибиратъ по домоветѣ си — да не би да се случи така, щото възстанието да стане безъ тѣхъ, та да не могатъ и тѣ да вематъ участие въ кървавата разпра съ вѣковния тиранинъ.

Като изразъ на това нетърпение бѣ подвига на „Гемиджиитѣ", които на 15—18. IV с. г. хвърлиха въ въздуха Банкъ де Самоникъ и парахода „Гвадалкавиръ", а самитѣ тѣ върху клада отъ бомби пръснаха въ въздуха собственитѣ си тѣла.

Въ сжщото това време заседаваше конгресътъ въ Смилево. Тука се реши възстанието да се произведе следъ събиране нъ жетвата, а точната дата да се определи отъ щаба на възстанието въ съставъ: Даме Груевъ, Борисъ Сарафовъ и Анастасъ Лозанчевъ. И се започна една изумителна дейность. Въ центъра на тази дейность бѣше Битоля. Битоля — име славно. име велико! Всичко бѣше съсрѣдоточено въ нея. Дейцитѣ тукъ по цѣли нощи цѣли седмици незнаеха що е сънь, що е почивка. Стѣгаха се пушки, острѣха се саби и ножове. Патрони и бомби се лѣятъ. Шивачи, обущари, сарачи — всички сж въ услуга на комитета. Жени месятъ сухаръ, плетатъ и шиятъ денонощно и приготовляватъ облѣкло за съпрузи и братя, за млади изгори съ благословии за здраве и животъ и добра среща просятъ отъ Всевишния и благославенъ наченатото дѣло. Старци черкви пълнятъ, на колене падатъ и Бога молятъ да запази живота имъ до пришествието на свободата въ родната земя. Окржжни, писма и разпореждания разни до всички краища се пръскатъ. Куриери, Куриерки сж въ пълна услуга на дейцитѣ. Учителки, всички заклети дейци и члеики на В. М. О. Р. О. бойни знамена готвятъ. И какъ се запази всичко въ тайна! Какъ властьаа, която подозираше всичко, неможа да открие нищо? Какъ гарнизонътъ въ Смилево неможе да узнае нито за конгреса, който стана въ него, нито за възстанието, което се провъзгласи въ него.

Илиндень 1903 г. Илиндень, праздникъ на гърмоотвержеца Св. Илия! Илиндень — славна дата, въ която българинътъ отъ Македония разтржби изъ цѣлъ свѣтъ своята воля—кръвьта си да пролѣе, своботата си да добие! Илиндень, епопея величава на духъ и подвизи на разбунувакъ се народъ!

Пламна цѣла Зап. Макед. отъ Охридска Малесия до Грамносъ и Пиндъ. отъ Бигла, Галачица Мокра и Дурла, Вичъ, Нидже и Кожухъ, по Пелистеръ, Баба и Мориховска гора — всичко се запали всичко се разтресе!

Жени, деца и старци напуснаха родни села и огнища. Всичко кадърно кое какъ можа се въоржжи, голѣма часть безъ никакво оржжие — съ коси и сопи — излѣзе съ голи гърди но съ великъ духъ срещу тирана. 20,000 пушки цѣли 100 дни се бориха съ 250,000 армия на Бахтиаръ паша. Мосове и тунели отхвъркнаха въ въздуха, телеграфни стълбове и жици се повалиха на земята. Герои 1 следъ другъ лѣятъ кръвь и мѣстата имъ се заематъ отъ тѣзи, които безъ оржжие бѣха излѣзли. Крушово, Смилево, Невеска, Клисура изгубиха гарнизонитѣ си. Възклицания и пѣсни огласяватъ горитѣ, възхищение и радость осиява лицата на всички. „Нещеме ние богатство, не щеме ний пари" на Срѣдногорцитѣ 27 год. по-късно проехтяватъ изъ македонскитѣ усои.

239 сражения отнеха живота на 994 възстаника, 4694 души отъ населението бѣха избити, изклани, 216 жени и моми отвлечени, 201 села, 12.440

кѫщи бѣха запалени и обрани, 70,835 души останаха голи, боси все за величието на бълг. народъ.

И така жестоко потушено възстанието какъ то не предизвика разкаяние нѣкакво у нѣкого, какъ пострадалиятъ народъ не възропта противъ неговитѣ водители! Голѣма часть отъ тѣхъ останали между народа, той ги приюти въ своитѣ голи, но все пакъ горещи обятия. Цѣла зима, люта зима, години подъ редъ той бѣ съ тѣхъ и продължи борбата противъ нахлули отъ северъ и отъ югъ инородни врагове. Хиени въ човѣшка кожа въ съюзъ съ властьта нахвърлиха се върху него, но той все съ сѫщия духъ се бори общо противъ всички и се наложи, и даде на цѣлъ свѣтъ да разбере, че Македония е българска твърдина че духътъ на макед. българинъ е непокла́тима гранитна скала, която презъ течение на вѣковетѣ е разбивала главитѣ на всички, които сѫ се опитали да разкѫсатъ единството на билгарския народъ.

Историкътъ нѣкога ще има да се удивлява отъ духа на макед. българинъ, отъ неговата смѣлость, отъ неговия героизъмъ и алтруизъмъ, отъ неговата гореща любовь и преданность къмъ родъ и родна земя,

И ето, доживѣхме, дочакахме, 40 г. отъ тогава!

Историята вѣроятно не помни друго такъво сърдечно, такова ожидано посрещане на любима власть, каквото бѣше посрещането на бълг. власть въ Македония. Другояче и неможеше да бѫде. Вѣковно лелѣяна мечта, мечта изкупена съ героична борба, се сбѫдна. Видниятъ народенъ будитель и учитель по класическитѣ езици въ Битоля Георги Ангиловъ не издъхна, докато не погали дѣсницата на доведения при смъртното му ложе бълг. войникъ. Вперилъ взоръ въ очитѣ му, държейки го за рѫце той изрече своето „нинѣ отпущаеми“ и отлетѣ духътъ му при неговитѣ братя да имъ оповести, че пролѣтата кръвь на илинденци донесе вече свободата на родната земя, така както презъ есеньта на 1915 г. въ Прилепъ дѣдо Петре Гала — 92 год. — не умрѣ, докато не сложи на главата си бълг. войнишка шапка, па се прекръсти и изрече—„Земи ми я веке, Господи, душава — и усмивка заледи лицето му.

Вѣчна слава на борцитѣ светци за народна свобода. Илиндень блести и ще озарява презъ вѣковетѣ подвига на създателитѣ на илинденската епопея!

Почина Дамянъ Георгиевъ

(Виденъ Добрички гражданинъ и македонски родолюбецъ)

На 11 юний т. г. стана погребенрето въ присѫтствието на многобройно гражданство дошли да почетатъ паметьта и съпроводятъ до вѣчното му жилище видния нашъ гражданинъ-индустриалецъ, голѣмъ благодетель и общественикъ *Дамянь Георгиевъ*, на 64 години. родомъ отъ с. Куманичево (Костурско).

Покойния *Дамянъ Георгиевъ* не бѣ обикновена личность. Безъ никакво професионално образование, съ самороденъ умъ, житейска култура и непосиленъ трудъ отъ дребенъ търговецъ и обикновенъ занаятчия, въ кратко време достигна да бѫде индустриалецъ отъ първа величина, който допринесе много за стопанското и икономическо повдигане на нашия градъ, давайки поминъкъ на много наши съграждани—бедни работници. Той оставя следъ себе си голѣми материални богатства и една образцова фабрика-рафинерия за растителни масла, която прави честь на гр. Добричъ.

Покрай своята индустриална дейность *Дамянъ Георгиевъ* не е билъ далечъ и отъ добруджанскитѣ обществени прояви. Презъ време на робството ни винаги е стоялъ на редъ съ всички обществени деятели, които ратуваха за сносенъ животъ и повече културно политически права на добруджанското население, давайки винаги своитѣ ценни морални и материални съдействия.

Въ продължение на много години е билъ председатель на комитета за ученическитѣ трапезарии при Бълг. Културно общество—гр. Добричъ, който съ умение е ржководилъ и щедро подпомагалъ материално.

По произходъ отъ Македония, Костурско, макаръ и израсълъ въ Добруджа, той никога не е забравялъ своя роденъ край.

По време настѫпилия гладъ въ родното му село Куманичево презъ последната балканска война (1941 год.) изпращалъ е голѣми количества хранителни припаси за прехрана на своитѣ сънародници.

На позива на Македонското братство и Илинденската организация, на които той е билъ редовенъ членъ — за подкрепа е давалъ безрезервно голѣми парични помощи.

Участвалъ е въ всички минали войни, като войникъ въ българската армия и е билъ награждаванъ съ много български и чужди ордени за заслуга.

Нека неговия животъ и дейность дждатъ за примѣръ на съвременницитѣ му и подрастващитѣ поколѣния!

Богъ да го прости!

Вѣчна да бѫде паметьта му!...

Илиндень въ Тополовградъ

На 2 августъ т. г., Илиндень, отслужихме панихъда въ паметь на падналитѣ презъ Илинденското възстание (1903 г.) въ черквата „Св. Пророкъ Илия“, сѫщо и за избитото семейство на видния българинъ въ гр. Тетово отъ Албано-Косовския комитетъ.

На панихидата присѫтствуваха: илиндчнци, учителството, чиновничеството и цѣлото гражданство начело съ г. кмета на града ни г. Иванъ Димитровъ.

Следъ панихидата секретарьтъ на организацията ни Божинъ Ант. Илковъ произнесе прочувствено слово за значението на праздненството.

Следъ отпускъ на черква официалнитѣ лица бѣха поканени на черпня за Богъ да прости.

40 годишнината отъ Илинд. възстание

Това е една отъ най славнитѣ дати въ новейшата история на българския народъ. Робътъ обреченъ да понася униженията и преследванията на разярената чужда власть, развихри своята воля и духъ и пожъна лаври, които на вѣки ще красятъ подвига му.

Създадена отъ българи, изнесена въ всички тѣ и тяжести и жертви въ подвизи и всеотдайность българи, илинденската епопея очерта народностния духъ на борящитѣ се и опредѣли мѣстото, което Македония трѣбва да заеме всрѣдъ всебългарската държава като край жгъленъ камъкъ на велика и обединена България.

40 год. отъ тогава, а споменътъ е тъй прѣсенъ, така величавъ!

Макаръ и дѣлниченъ день Илиндень бѣ отпразднуванъ по най-тържественъ начинъ изъ цѣлата страна, въ Македония, станалъ отдавна официаленъ праздникъ — при стечение на дѣлото гражданство.

Въ София праздненството се извърши при препълненъ храмъ „Св. Недѣля". Велико-Търновскиятъ митрополитъ Софроний по свой починъ макаръ и далечъ отъ София дойде специално за да отслужи панихида за починалитѣ и молебенъ за живитѣ. Словото, което той произнесе, пламенно и трогателно, трогна всички.

Отъ страна на ржков. тѣло на организ. говори К. Христовъ.

Илиндень — 2 августъ 1943 г. — въ Горна Джумая

Да се тачи и почита паметьта на починалитѣ борци за свободата на цѣлокупната родина е свещенъ дългъ на всѣки българинъ. Редно е, похвално е да се отдаде всѣкиму заслуженото. Съ това се дава примѣръ на младитѣ, какъ достойно и всеотдайно се служи на родъ и родина. Отряденъ фактъ е проявата изъ всички краища на стари и новоосвободени земи да се чествуватъ заслужилитѣ български чада — било като паднали борци доброволци срещу враговетѣ ни, било на бойното поле въ защита на националнитѣ ни интереси.

Тази година по случай 40 год. на Илинденското възстание навсѣкжде илинденци чествуватъ паметьта на падналитѣ въ епичнитѣ борби по единъ блестящъ начинъ.

Голѣми тържества бѣха уредени въ гр. Горна Джумая.

Отъ гражданството за тая цель бѣ излжченъ комитетъ начело съ окол. управитель г. Иванчевъ, кмета г. Кочановъ и председателя на Илинденското д-во г. Г. П. Ангеловъ. Всички мѣрки бѣха взети и траурното тържество бѣ уредено както подобаваше за деня 2 августъ — Илиндень. На 1 августъ вечерьта се произведе заря съ церемонии при мавзолея-костницата, издигната да прибере коститѣ на 580 души войници, подофицери и офицери паднали презъ войнитѣ въ боевetѣ около Горна Джумая. Присжтствува множество народъ и г. н-кътъ на гариизона държа хубава родолюбива речь, въ която изтъкна заслугитѣ на падналитѣ за родината герои-храбреци.

На 2 августъ — Илиндень, следъ Божествената литургия митрополитъ Борисъ държа дълбоко назидателно слово за падналитѣ борци.

Следъ литургията гражданството и гоститѣ потеглиха за площада и при паметника на Незнайния четникъ се отслужи отъ митрополитв и много свещеиици панихида за починалитѣ борци и молебенъ за останалитѣ живи илинденци. Въ основитѣ на паметника се положиха торбички съ пръстъ отъ гроба на апостола Даме Груевъ и другаритѣ му Ал. Китановъ, Корчо попъ Георгиевъ, Атанасъ Кукушанеца, погребани въ с. Русиново(Малешевско).

Първи говори Преосвещениятъ Митрополитъ Борисъ за дѣлото на Незнайния четникъ.

Втори говори председателтъ на Илинденската организация Л. Томовъ, който обрисува участието на Сѣрския окржгъ въ Илинденското възстание като се спрѣ повече на Г. Джумайско.

Следъ него трети говори окол. управитель г. Ивановъ, който възпѣ съ хубави думи саможертвата на всички борци за свободата и обединението на родината. Тукъ площадътъ бѣ изпълненъ отъ граждани и селяни отъ цѣлата околия, облѣчени въ пъстри носии, дошли за тържеството.

Следъ това начело съ Митрополита, свещенството и официалнитѣ власти, последвани отъ множеството народъ, потеглиха за мавзолея костницата, издигнатъ отъ общината. Освещението на костницата бѣ извършено отъ митр. Борисъ, следъ което говори началникътъ на гарнизона, който предаде костницата на кмета г. Кочановъ. Помощ. кмета г. Георгиевъ даде отчетъ за изразходванитѣ суми за костницата. На всички присжтствуващи направи впечатление, че съ малко пари хубаво нѣщо е построено. Хубава идея, добре организирана.

Въ костницата се поставиха коститѣ, събрани въ сандъци на 17 офицери, 35 подофицери и 528 войници.

Костницата отъ всички страни бѣ отрупана съ цвѣтя и вѣнци, поднесени отъ родолюбивитѣ организации и отъ делегатитѣ на селскитѣ общини.

Оттукъ шествието отиде при гробоветѣ на 17 германци, починали отъ рани въ Г. Джумайската болница, ранени при преминаването на Рупелския проломъ.

Въ градското читалище, въ салона на „Трудъ и радость" бѣ дадена народна трапеза. На трапезата говориха н-кътъ на гарнизона г. полк. Димовъ, пом. обл. директоръ Л. Ионче въ, о. з. ген. К. Николовъ, предс. на съюза на братствата, предс. на Илинд. организация Л. Томовъ, предс. на комитета г. Ст. Ивановъ. Окол. управитель прочете телеграмитѣ получени по-случай тържеството. На края Високопреосв. Митрополита приключи всичко съ хубави и назидателни слова, отправени къмъ присжтствуващитѣ на трапезата. Праздненството мина при добъръ редъ и при голѣмо участие на цѣлата околия.

Л. Т.

Пишатъ ни отъ Битоля

Най-после доживѣхме да отпразднуваме *40 годишнината отъ славната Илинд. епопея*, която на времето очуди свѣта и на която се пада голѣмъ дѣлъ за реализиране на общо бълг. идеали. Ние тукъ илинденци се чувствуваме особено щастливи, че първи дадохме сигнала и сътворихме Илиндень, който създаде духъ не само на възстанието но и следъ туй възстанови съ удивителна бързина моралнитѣ сили на макед. българи да посрещнатъ и победятъ нови страшни напасти и разочарования. Тоя духъ и днесъ още крепи вѣрата на нашитѣ братя въ недоосвободенитѣ краища. Вчера достойно почетохме паметьта на всички наши паднали другари. Тържеството ни бѣ масово посетено отъ цѣлото гражданство.

Председателтъ на д-вото ни произнесе следната речь:

Общо известно е, че никой народъ не е робувалъ толкова дълги години, колкото нашия. Тежко и непоносимо бѣ двойното ни робство, но измежду недрата на измѫчения народъ излѫчиха се синове, въ лицето на нашитѣ възрожденци найнапредъ да се премахне фанариотското иго отъ черкви и училища, за да настѫпи просвѣта и съзнание. Дълги години се води тая борба, до като най-сетне се стигна до издигането на бълг. Екзархия, следъ която отпочна и борбата за политическата ни свобода.

Патриархътъ на тази борба бѣ *Раковски*, последванъ отъ *Каравеловъ, Левски, Ботевъ* и др. до като се стигна до Руско-турската война, която свърши съ *Санъ Стефанския договоръ*, очертаващъ границитѣ на българското племе. За жалость, вѣковнитѣ ни врагове въ Берлинъ разпокѫсаха България, като оставиха *Македония* пакъ подъ робство съ нѣкакви привидни права, които не се приложиха. Още неизсъхнало мастилото отъ *Берлинския договоръ* и не прекарана нова граница между *България* и *Турция* населението прояви своя протестъ съ възстание въ *Кресненското дефиле*. Две седмици по-късно избухна възстание въ *Разложката котловина*. А презъ 1880 година се разкрива въ *Охридъ* съзаклятие организирано отъ *Охридския владика Натанаилъ*. Потушаването на двѣтѣ възстания и цената съ която се заплати *Охридското съзаклятие* не угаснаха копнежа за свобода. *Българщината* се окопитва отъ удара, който събитията около *Руско-турската война* й бѣ нанесенъ и събира наново сили Народътъ наново се окопитва около своитѣ църковни общини Училищната мрежа презъ периода 1880—1893 год. бързо се разширява въ *Македония*. Солунската гимназия е ржководния центъръ и умътъ на *Македония*. Почти всички избраници на нацията съ качества на истински вождове и скромни труженици, сѫ пили отъ живата вода на тѣхната наука и сѫ дишали въздуха на нейната революционна атмосфера.

Въ 1893 год. за пръвъ пѫть се основа въ *Солунъ* революционенъ комитетъ. И още при самото начало се обрисува националния характеръ на организацията. Споредъ първия уставъ: нейнъ членъ може да бѫде всѣки *българинъ*, който . . . Отъ 1893—1903 г. се води усилена дейность по градове и села въ *Македония* и *Одринско*, за да се подготви населението за едно повсемѣстно възстание. Тъкмо на днешния день „*Илиндень*“ преди 40 години, възстанаха въоржжени около 20,000 борци въ *Македония и Одринско*. Цѣли $3^1/_2$ месеци тѣ водиха неравна кървава борба. Само въ *Битолско* има 150 сражения, въ които паднаха убити около 746 възстаници, безъ да изброявамъ за другитѣ революционни окржзи и за опожаренитѣ села въ цѣли околии и за убити и изклани старци, жени и деца. Този кадъръ отъ възстаници бѣ една наша войска отъ селяни съ всички технически несъвършенства и психологически дефекти на войска, въоржжена съ пушки „гра“, „мартини“ и др., която се бори срещу 300,000 хилядна модерна армия, въоржжена съ пушки „маузеръ“ и разполагаща съ артилерия и кавалерия. При всички недостатъци, обаче, възстаницитѣ устояха на борбата съ вѣрата, възторга и самопожертвователностьта си. Възстанието особено въ *битолско* бѣше масово: цѣлиятъ народъ се дигна на кракъ и свърза сѫдбата си — животъ, имотъ и честь — съ изхода на борбата. Никое друго възстание на *Балканитѣ* не струва въ такъво кжсо време толкова опустошения и невинни човѣшки жертви. Ето защо *Илинденското възстание* е не само най висшата точка на борческото напрежение въ *Македония*, но и изкупителна дань на общо българския стремежъ къмъ свобода. Въ пламъцитѣ на опожаренитѣ села не изгасна духътъ, който сътвори „*Илиндень*“. Тоя духъ възобнови разорената область и възстанови съ удивителна бързина моралнитѣ сили на *македонскитѣ българи*, за да посрещнатъ и победятъ нови страшни напасти и разочарования. Тоя духъ и днесъ крепи вѣрата на нашитѣ братя въ недоосвободенитѣ краища.

По продължителностьта на своето сѫществуване и по дълбокия преломъ, който извърши въ душата на роба, револ. организация нѣма свое подобие въ освободителнитѣ борби на другитѣ народи. Тя раздруса душата на *македонския робъ*, превъзпита го, закали волята му и я подчини на една сурова самодисциплина, направи отъ него фанатиченъ пазитель на тайната и рицарь на твърдостьта срещу всички пъклени планове на неговитѣ врагове. *Илиндень* е страшния екзаменъ на който бѣ извиканъ *македонскиятъ българинъ* следъ 10 годишенъ революционно възпитателенъ трудъ. За това ясно говорятъ ржкопашнитѣ боеве надъ село Карбуница въ Кичевско, при прохода „Слива“ Крушовско, при епичното сражение надъ с. *Апоскепъ* и др.

Илинденското възстание съ своята подготовка, трайность и неуведаемо значение заема мѣсто между най-мощнитѣ прояви на българския националенъ духъ на редъ съ *Шипка, Сливница, Люле Бургасъ, Одринъ и Тутраканъ*.

Илиндень докара европейско вмѣшателство, а следъ туй съ продължителната ни борба се предизвика *Балканската и Европейска войни*, най-после дойде и сегашната война, която ни донесе свободата.

Илинденската епопея може да се гордѣе въ историята. Ней се пада дѣль за реализирането на *българската идея*, за днешната свобода на родната ни земя, за обединение на *българското племе*.

Вѣчна да пребѫде Обединена и велика България! Да живѣе Негово Величество Царьтъ на българитѣ. Да живѣе българскиятъ народъ.

Г. п. Христовъ

ИЛИНДЕНЬ ВЪ КРУШОВО

По случай 40 годишнината отъ Илинденското пъзстание въ гр. Крушово т. г. бѣха устроени възпоменателни тържества.

На 31 юлий и 1 августъ стана посрещането на гоститѣ.

Гоститѣ по обичая бѣха посрещнати и настанени по квартири.

Вечерьта на 1 августъ на мѣстностьта „Гуменя", и точно на онова мѣсто отъ кжпето на Илиндень 1903 г. изгърмѣ първата пушка и възвести на всеуслошание, че Македонскиятъ българинъ и Крушовчани сж решени да умратъ, или да извоюватъ своята политическа свобода. Отслужи се вечерня и се произведе отъ войсковата часть заря съ церемония. Площадътъ е претжпканъ, цѣлнятъ градъ е тамъ — войсковата часть, бранници, юнаци, илинденци, макед.-оринск. опълчение и др. образуватъ каре около което е гражданството.

При поменаване имената на убититѣ всички колѣничатъ, а църковниятъ хоръ припѣва „Вѣчная паметь".

Командирътъ на войсковата часть произнесе слово за подвига на борцитѣ и въобще на цѣлия български народъ за извоюване свободата на останалитѣ въ робство българи.

На другия день, 2 августъ „Илиндень", на сжщото мѣсто бѣ отслужена архиерийска служба — панихида и молебенъ.

По тоя случай бѣха дошли н-кътъ на дивизията г-нъ генералъ Мариновъ, областнитѣ директори г-нъ Хр. Миладиновъ и г-нъ Н. Коларовъ — борецътъ за свобода г-нъ Ципушевъ и още много гости.

Следъ молебена говори за дѣлото и значението на Илинденското възстание н-кътъ на дивизията г-нъ ген. Мариновъ, следъ него говори областниятъ директоръ г. Хр. Миладиновъ и представителя на Илинденската организация — подпредседателя й Хр. Танушевъ, който между другото казъ:

Въ своя стремежъ за воленъ животъ, българскиятъ народъ презъ своето 5 вѣковно робство нито за день не престана да се бори, за да извоюва своята свобода. Кога по единично, подъ формата на хайдутство, кога масово той е вдигалъ високо гласъ на протестъ за правда и политическа свобода.

Най-силниятъ народенъ протестъ е изразенъ въ Срѣдногорското възстание презъ 1876 год. и най-после въ 1903 год. —

Илинденското възстание, което раздруса отъ основи турската империя.

Неправдата нанесена на българския народъ отъ покръстения евреинъ Биконефилдъ въ Берлинъ презъ 1878 год. и по-късно презъ 1913 год. има за резултатъ на днешния свѣтовенъ пожаръ.

Мили деца Крушовчани! Вие, наследници на вашитѣ герои бащи, запомнете:

Че тукъ въ родно Крушово преди 40 години, на днешния день „Илиндень", отъ тая поляна изгърмѣ първата пушка и първиятъ гърмежъ отъ черешовото топче, който гърмежъ се разнесе и чу по цѣлата българска земя.

Тоя гърмежъ бѣ протеста на нашитѣ бащи, че е миналъ вѣка на робството и че тѣ сж решени да умратъ но роби въ кжщи не ще се върнатъ, и всички мжже и жени, малки и голѣми запретнаха ржкави, нарамиха пушки и се надпреварваха кой да бжде пръвъ въ борбата и

Единъ бѣ възгласа:

„Свобода или смъртъ!"

започнатата борба не свърши въ единъ день, а продължи години, дадоха се хиляди жертви докато най-после се стигна до днешната свобода.

Тѣ, вашитѣ бащи, сложиха юначни кости предъ отечествения олтарь и ви завещаха съ своя примѣръ какъ трѣбва да се пази родна земя.

Мили деца,

Заедно съ васъ расте и друго едно мило и свидно чедо, дете на Майка България, което черпи сили отъ примѣра и героизма на вашитѣ бащи а моя зовъ къмъ васъ е бждете готови, когато бждете повикани да изпълните своя отечественъ дългъ подъ силната му дѣсница, да надминете нашитѣ бащи.

За любимия ни царь освободитель, за младенеца и за Майка България, Ура!

Г. Григоръ Божиновъ каза приблизително следното:

Щастливъ се считамъ, че доживѣхъ да честувамъ 40 годишнината на Илинденското възстание, което пламна отъ това любимо мѣсто — *„Гуменя"*. Преди 40 год. Крушово преживѣ 11 дни република. Тукъ бѣше щабътъ състоящъ се отъ 6 души: Тома Николовъ, Никола Каревъ, Антиногенъ Хаджовъ, Тодоръ Павловъ, подпоручикъ Тодоръ Христовъ и петимата покойници, — и мѣстния, единственъ азъ, останахъ живъ.

Командующиятъ турската войска чрезъ парламентьора Дини Нича поиска възстанницитѣ да предадатъ оржжието, но тѣ не се съгласиха. До като се водѣха преговоритѣ, турцитѣ обсадиха Крушово отъ четиритѣ му страни.

Отъ преди 40 год., на деня Илиндень, недѣленъ день, изгърмѣ едно отъ приготвенитѣ две черешови топчета,—второто взеха турцитѣ и сега се намира въ Цариградския музей. Следъ 11 дневна борба решихме да напустнемъ Крушово. Само покойниятъ Питу Гули се задържа на „Мечкинъ камъкъ" съ четата си и тукъ загинаха войводата Пижу Гуневъ, секретарьтъ му, Коста Божиновъ, байрактарьтъ Георги, Ставре, Косте Андреевъ и други около 40 души четници отъ околнитѣ села. На мѣстностьта „Слива" паднаха Коста Илиевъ Лапевъ, двамата братя Киро и Мито Ангелови, Григоръ Дим Кръстевъ, Георги Стояновъ, Ничо Талевъ и други.

Следъ като влѣзоха аскеръть и придружащиятъ го башибозукъ, изгорѣха черквата „Св. Никола", ограбиха магазинитѣ и кжщитѣ, натовариха коне и коли съ стоки и покжщнина и полѣха съ газь магазинитѣ и кжщитѣ и ги запалиха. На „Гуменя" изгорѣха живъ Лозанъ Самарджията, като го завиха въ рогозка, полѣха го съ газь и го запалиха. Следъ като ограбиха града, убиха: Теохаръ Нешковъ, първенецъ на града, Пито Гьондовъ, Веле Секуловъ, Стойче Станковъ много други. На това мѣсто — „Гуменя" — турцитѣ изкараха цѣлото население отъ града и избраха елита на Крушово — 120 души — и ги

изпратиха за Битоля. Щомъ наближиха селото Варошъ, отдѣлиха петима души, именно: двамата братя Сотиръ и Георги Лозанови, синове на изгорѣлия живъ Лозанъ Самарджия, Андонъ Кузмановъ, Трайче Аврамовъ и Велко Бѣла Кошуля и ги застреляха. Това нѣщо стресна останалитѣ 115 души. Презъ 1906 год. дадохме още две жертви на чуждата пропаганда, убиха ни двама свещеници — попъ Кръсте, и попъ Нащко, но и това не стресна Крушовчани. Презъ 1908 год. на това мѣсто—„Гуменя"—се чествува лъжливия хуриетъ. И 1908 г. не мина безъ жертви: Томе Николевъ, отъ щаба на Илинденското възстание се прибра следъ хуриета въ Крушово, но еднѫ день връщайки се отъ Битоля падна убитъ отъ сърби и гърци съ придружаващия го Стойче Летникотъ отъ с. Селце.

Следъ лъжливия хуриетъ последва и обезоржителната акция — 1910 г. Младотурцитѣ обезоржиха войводитѣ, четницитѣ и ржководителитѣ. 1910 год. бѣше най-страшната за ржководителитѣ. Азъ, Кандарковъ, Клисаровъ, Георгевъ и Везенковъ, бѣхме пребити отъ бой. Само секретарьтъ Георги П. Богданъ не бѣше битъ по причини че баща му, свещ. попъ Богданъ, се яви предъ младотурцитѣ и имъ каза, че синъ му ще каже всичко. И така стана, Георги п. Богданъ предаде архивата, която бѣше запазена въ единъ гробъ въ гробищата. Цѣло Крушово да бѣ се обискирало нѣмаше да се намѣри архивата. Той излѣзе срешу насъ, ржков. тѣло, и каза кой какво е вършилъ. По предателство на сина на попъ Богданъ насъ петимата ни осѫдиха по на 101 год. заточения и около 40 души отъ града и околията бѣха осѫдени отъ 3—5 год. затворъ. Георги п. Богданъ остана въ Крушово на свобода, но съвѣстьта му го измѫчваше и следъ нѣколко седмици се самъ уби. Сѫщата 1910 г. въ Битоля обесиха Михо Алексиевъ. Неговото обесване стана въ петъченъ день, макаръ по заведената практика бесилкитѣ се изпълняваха само въ понедѣлникъ, — пазаренъ день, но турцитѣ побързаха, защото се разбра, че е помилванъ. На изкарване отъ затвора, Миха съ високъ гласъ викаше: „Другари, азъ отивамъ на бесилка! Отмѫстете на П. Богданъ!"

Отъ 40 души заточеници насъ петимата ни изпратиха на заточение оковани въ вериги съ Петъръ Ацевъ отъ Прилепъ, Георги П. Христовъ и Алексо Евтимовъ, Аце Доревъ отъ Битоля и д-ръ Николовъ отъ Охридъ. Презъ Солунъ и Измиръ ни изпратиха на островъ Родосъ. Поради амнистия младотурцитѣ освободиха, само Ванчо Георгиевъ и Тодоръ Везенковъ, Василъ Клисаровъ, Георги П. Христовъ и Алекси Евтимовъ съ много мѫки избѣгаха презъ Смирна въ България, азъ и Никола Кандарковъ останахме да доизлежимъ наказанието — 101 год. Следъ Балканската война съ помощьта на руския консулъ отъ Измиръ, съ много мѫки можахме да си дойдемъ въ родния градъ Крушово. За нещастие тукъ заварихме сръбска власть, по-лоша и отъ турската. Презъ 1915 г. дойдоха българскитѣ войски които ни освободиха отъ сръбския яремъ. Бѣхъ назначенъ за кметъ на Крушово. Презъ 1918 г. напуснахме Крушово и се прибрахме въ София. 23 год. чакахме освобождението на Македония, 23 год. недостѫпно бѣше за насъ Крушово.

Благодарение на любимия и мѫдрия ни Царь Борисъ III, Маакедония е освободена и обединена къмъ майката България. Ето три години поредъ чествуваме тукъ Крушово свободно. Днесъ сме събрани тукъ да чествувамо 40 годишнината на Илинденското възстание.

Хр. Т.

Въ Сливенъ

Днесъ, 2 августъ, Сливенската Илинденска организация отпразднува 40 годишнината отъ великото Илинденско възстание, съ молебенъ въ котедралата Св. Димитъръ. Следъ молебена всички членове бѣха поздравени отъ председателя на д-вото г. Атанасъ Дачевъ, който съ нѣколко думи напомни великата борба на поробения българинъ отъ Македония и Одринско и пожела идущата 1944 година Илинденската епопея свободно да се отпразднува въ гр. Солунъ и въ цѣла Македония.

Да живѣе Обединена и Велика България!

Въ Кюстендилъ

По случай 40 годишнината отъ *Илинденската епопея д-во „Илиндень" въ гр. Кюстендилъ* — изходния пунктъ на въоръжената борба за свободата на поробенитѣ братя—изнесе на 1 и 2 августъ тържество достойно за подвига и саможертвата на Илинденци. На 1 августъ – недѣля предъ микрофона на общинската радиослужба се проведе „Илински часъ". Произнесе слово председателя на д ството Г. К. Алексиевъ: „Исторически прегледъ на Илинденската епопея". Бранички и браници декламираха подходящи стихотворения отъ наши поети. На 2 августъ въ чеквата Св. Богородица се отслужи панихида за загиналитѣ въ борбата илинденци. Произнесе слово секретарьтъ на д вото Г. Вл. Димитровъ. Отслужи се молебенъ за живитѣ илинденци. На тържеството присѫтствуваха: окол. управитель Г. Милтеновъ, градския кметъ д-ръ Г. Ефремовъ, нар. представитель г. П. Михалевъ и представители: на войската, родолюбивитѣ организации и множество граждани. Положиха се вѣнци но паметницитѣ на: Дѣдо Ильо Войвода, Тодоръ Александровъ и Пѣю Яворовъ Състоя се другарска среща на Илинденци.

Въ Ксанти

Настоятелството на дружеството ни въ заседанието си отъ 18 м. м. изработи широка програма за по-тържествено чествуване 40 год. отъ Илинденското възстание. За да се изпълни по възможность по точно наредено, поискахме съдействие отъ обл. директоръ, началника на професиитѣ, кмета на града и протосингела. За тѣхъ и началника на гарнизона, ген. Трифуновъ, приготвихме специални покани, а на шефоветѣ на останалитѣ учреждения изпратихме въ пликъ покани —позиви. Такива покани пуснахме предостатъчно и между гражданството.

Честуването стана въ недѣля 1. VIII. за да може то да излѣзе по-тържествено. Поменътъ и молебенътъ се извършиха въ катедралата около 10 часа Отъ площада Тракия — сборното мѣсто— събралитѣ се илинденци, граждани, представители

Следва на стр. 11 подъ линия)

ВЪ ВАРНА

На 2 августъ дружеството ни достойно чествува паметьта и подвига на загиналитѣ въ епичнитѣ борби за свободата и обединението на Македония и Тракия.

Сутриньта, следъ св литургия, въ съборния храмъ „Усп. Пресв. Богородици" се отслужи тържествена панихида за упокоение душитѣ на всички паднали въ борбата и починали дружествени членове отъ Негово Високопреосвещенство Г. Г. Иосифъ, въ съслужение съ цѣлия църковенъ клиръ.

Илиндень въ Варна

Освенъ всички илинденци, начело съ дружественото ни знаме, тѣхнитѣ семейства и близки, внушително бѣ присѫтствието и на М. О опълченско д-во съ председателя на сѫщото г-нъ В. Тошевъ, Македонското женско дружество, това на задругата на Македонскитѣ девойки съ председателката г-ца Анастасова и почетни представители съ председателитѣ на дружествата: „Тракия", на запаснитѣ офицери и подофицери, бойцитѣ отъ фронта, поборническото д-во „Сливница", пострадалитѣ отъ войнитѣ, македонското братство, „Черноморски юнакъ" и др. Отъ офмциалнитѣ длъжностни лица присѫтствуваха: Военниятъ комендантъ г. полковникъ Липовански — представитель на гарнизона, полицейския пом. комендаитъ г. Статевъ, помощ. кмета на Варна г. К. Миневъ — представитель на общината и доста почетни граждани.

Като никоя година, макаръ и присѫтственъ день, голѣмиятъ храмъ бѣше препълненъ. Преди почване панихидата Н. В. Преосвещенство г. г. Иосифъ произнесе вдъхновено слово.

Съ свойственото си красноречие, той скова вниманието на всички, а съ доводитѣ и цитатитѣ си за подвига на витязитѣ илинденци и значението на голѣмата Илинденска епопея за обединението на българитѣ отъ Македония и Тракия, той предизвика въ присѫтствуващитѣ и сълзи на умиление

Следъ панихидата, първи дѣдо Владика, а следъ него официалнитѣ лица и представителитѣ на всички дружества и организации съ отбрани думи изказаха поздравленията си на председателя на дружеството ни, който отъ своя страна отговори на всички съ прочувствени думи.

Следъ това илинденци въ строй придружиха знамето до дружествената ни канцелария въ Македонския домъ, кждето председателя Хр. Настевъ говори за значението на патронния ни праздникъ, като обрисува и възвеличи дѣлото на Илинденъ, като свѣтило за нашето обединение и единомислие да доживѣемъ да видимъ и запазимъ това дѣло щастливо закржглено на вѣки.

Сѫщия день, въ 13·40 часа радио Варна уреди „часъ за 40 годишнината отъ Илинденското възстание" съ участието на женското македонско дружество.

Председателката г-жа Ел. Воденичарова предъ микрофона на студиото говори на тема: „Македонската жена презъ Илинденското възстание". Девойката Виолета Тодорова, акомпанирана отъ Лиляна Мандова, изпълни „Хайдушка пѣсень", „Залибилъ е младъ делия" и „Момина пѣсень", а г-ца Лилянка Хараламбиева издекламира „Тжга за югъ" отъ К. Миладиновъ, „Родина" и „Заточеници" отъ П. Яворовъ.

Праздненството мина подъ знака на назидателна манифестация за борческото ни минало и единство, въ изразъ на почить къмъ паметьта на свиднитѣ народни жертви презъ Илинденското възстание.

Хр. Настевъ

отъ профес. сдружения — търговското, занаятчийското и работническото съ знамената си, потеглиха начело съ военната музика, почетна войскова часть, портретитѣ на Д. Груевъ. Г. Дѣлчевъ, Матовъ и Пере Тошевъ, окичени съ вѣнци отъ живи цвѣтя за черква; при отслужването на помена и молебена присѫтствуваха *г. генер. Трифуновъ*, областния *полиц. н-къ г. Върбановъ*, обл. н-къ на инспекцията на професиитѣ г. Цаневъ, полиц Комендантъ, окол. управитель г. Петлешковъ, нѣколко директори на тютюн. фирми и др. Общинското управление се представи на праздника отъ общинс. секретарь. Следъ помена и молебена държаха въ черквата слово свещ. Икономъ Бекриевъ, зап. полковникъ г. Трифуновъ, кметъ въ с. Инджесъ, Ксантийско. *Г. Цаневъ* произнесе слово отъ балкона предъ публиката, която го изслуша внимателно.

Председатель: *Гюмушевъ*
Секретарь: *Г. Христевъ*

Илиндень въ гр. Драма

Бисеръ отъ безконечната верига на чутовни подвизи, които пълнятъ историята на българския народъ. Покритъ съ ореола на безпримѣрния героизъмъ, Илиндень остава да блѣсти за винаги и напомня на европейскитѣ съвести, че Македония и Тракия сѫ български.

И днесъ, когато свѣтлитѣ зари на свободата спокойно огрѣватъ тѣзи свещени за насъ земи единъ цѣлъ народъ се покланя предъ паметьта за падналитѣ въ Илинденската епопея.

Ние, които живѣмъ въ новоосвободенитѣ земи, скѫпо ценимъ отдаденитѣ жертри. Несигурнитѣ времена и малкитѣ лишения, които понасяме, съвсемъ не сѫ въ състояние не да сломятъ, но даже да засегнатъ гордия ни духъ. При скромна, но благоговейна обстановка, по инициативата на малката група илинденци, Драма отдаде заслуже-

(Края стр. 11)

Ролята на куриеритѣ въ революционнитѣ борби

Длъжностьта на куриера е много деликатна и рискована. Той трѣбва да е всецѣло предаденъ на дѣлото, храбъръ, неострашѝмъ и добъръ познавачъ на мѣстата дето се движи. Като водачъ на четитѣ или преносъ на оржжие, трѣбва основно да познава всички тайни пѫтеки, по които да преведе хората на забелезано и безъ жертви.

Тежка е ролята на куриера, затова за такива се избираха винаги хора добре опознати и вѣрни на дѣлото. Това се отнася повече за постоянnитѣ куриери, които минаваха ежеседмично границата и пренасяха тайната кореспонденция за вѫтрешностьта и по далечнитѣ райони.

Никола М. Дръдаловъ
отъ с. Баня (куриеръ)

Пограничнитѣ околии като Неврокопската, Разложката, Горно-Джумайската, Кочанската, като пропускателни пунктове, налагаше се да иматъ по опитни и подготвени куриери.

Разложката околия бѣ пѫть за цѣлия Сѣрски революционенъ окржгъ. Куриерътъ бѣ длъженъ всѣка седмица да отива Рилската обитель до монаха отецъ Паисий да взима всички книжа материала организационни и да се връща при хубаво или лошо времето. Нито страшнитѣ бури, нито дебелитѣ снѣгове и прѣспи спираха дейностьта на куриеритѣ.

Ето нѣкои отъ тѣзи многозаслужили на освободителното дѣло смѣлчаги:

1. Дѣдо Саве Аоаминовъ отъ с. Годлево — Разложка околия, куцъ, но неустрашимъ и смѣлъ. Той бѣ първия, който дълги години бродѣше презъ Рилския балканъ и достойно изпълни своя дългъ къмъ родъ и родина, Сега вече покойникъ. Вѣчна му пameть.

2. Георги Т. Калояновъ отъ сѫщото село, дългогодишенъ куриеръ и преданъ работникъ въ организацията. Добилъ образованието си въ Годлево и Банско. Свършилъ III класъ, сега вече покойникъ. Достойно изпълнилъ дълга си къмъ родината.

3. Иванъ Николовъ Кусановъ отъ сѫщото село, кжсъ, но пъргавъ. Взелъ участие въ борбитѣ като куриеръ и четникъ презъ възстанието, сѫщо покойникъ.

4. Георги Бѣловъ с. Добърско, живущъ сега въ с. Дорково (Чепино). Благъ по характеръ, но преданъ на дѣлото. Много хора спасилъ отъ турското иго, като ги превелъ въ свободна България.

5 Никола Мануиловъ Дръдаловъ (Колето) отъ с. Баня, сѫщата околия, надъ 70 год., живъ и здравъ. Дребенъ по ръстъ, но силенъ по духъ и волеви индивидъ. Дълго време служилъ като куриеръ и четникъ. Неустрашимъ борецъ. Взелъ участие въ Илинденското възстание въ сраженията при Бѣлица, Семково и пр. Всички разложани познаватъ „Колето“, хвъркатия Коле и познаватъ дѣлото му. Здраве и дългоденствие Богъ да му дава.

Симеонъ Драговчевъ
с. Баня (Разложко)

6. Симеонъ Драговчевъ (ковачъ) отъ сѫщото село, понѣкога куриеръ, а повече четникъ въ четата на Иванъ Вапцара. Взелъ участие въ сраженията при с. Голешово—Демиръ-Хисарско, заедно съ Яворовъ, *срещу турския аскеръ*. Презъ 1903 г. съ четитѣ въ Разлога сражавалъ се срещу турски аскеръ при Яловарника (надъ Банско) при с. Бѣлица, Семково и пр. Живъ и здравъ още. Здраве му пожелаваме.

7. Ив. Ал, Сугаревъ отъ гр. Банско (Солиманчето), чадо на Пирина, овчарь, израстналъ въ дебритѣ пирински, вещъ познавачъ на всички пѫтеки и постоянenъ куриеръ на четитѣ. Взелъ участие въ Илинденското възстание и всички по-крупни дѣла въ Разложко. Животъ и здраве да му дава Господь.

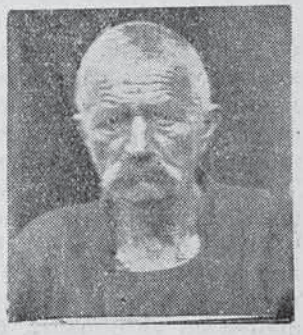

Ив. Ал. Сугаревъ

Тѣзи 7 души куриери дълги години служеха като водачи отъ Разлогъ презъ Рила планина — Рилския монастиръ и обратно. Нито тъмнитѣ нощи, нито страшнитѣ бури, нито потеритѣ — нищо но бѣ въ сила да ги отклони отъ опредѣления пѫть — винаги въ служба на великото дѣло, — Свободата на родината. Хвала имъ.

Л. Т.

ната почитъ къмъ паметьта на падналитѣ за свободата на Македония и Тракия. Кметътъ на града — Ангелъ Ст. Черкезовъ съ присѫщото му даръ слово, кратко и ясно обрисуве значението на празднника и отправи горещъ апелъ къмъ всички за сплотеность, единство въ замисли и дѣла — залогъ за националното ни преуспѣване и надживѣване свѣтовнитѣ бури.

Г. Петровъ
(Чиновникъ общината Драма)

ВЪ с. ГРАМАТИКОВО (М. ТЪРНОВСКО)

Настоятелство:

Предс, Димчо Ивановъ Николовъ
Подпредс. Петъръ Димовъ Пивловъ
Секретарь: Ив. Грудовъ М. Павловъ
Касиеръ: Тодоръ Дим. Карагьозовъ
Съветникъ: Стоянъ Желѣзковъ Клинчевъ

Контролна комисия:

Предс. Георги Грудевъ Язаджиловъ
Сеуретарь: Славчо Димовъ
Членъ: Димитъръ П. Янгьозовъ

Ревизионната чета въ Битолския революц. окржгъ

4.

Въ Радовишкия районъ съ четата на Стаменъ Темелковъ

(Продължение отъ кн. 7—147)

На 30 Септемврии 1902 год. вечерьта при тиха и приятна нощь напуснахме бивака ни въ гората на с. Лаки. Като сѣнки на волни горски рицари прехвърлихме свободно билото на Плачковица. Съ влизането ни въ Радовишкия районъ, нощната тишина внезапно се наруши отъ тайнствения глухъ сигналъ, който предизвика смущение въ предния ни патраулъ и веднага залегна Това направихме всички. Сжщиятъ сигналъ се повтори далечъ изъ шубрака. Давидовъ и азъ очаквахме това и тутакси осведомихме нашия патраулъ. Сигналътъ последва трети пжть за парола. Отговорихме и отвърнахме. Така увѣрени, ние забелязахме въ тъмнината силуетитѣ на две въоржжени лица, които излѣзоха изъ шубрака и почнаха да се приближаватъ къмъ насъ. Това бѣха двама куриери отъ село Смиляници, които се добросоха и уведомиха, че войводата имъ Стаменъ ни чакалъ въ селото.

Приказно бѣше посрещането ни въ село Смиляници. Единъ неочакванъ за насъ куриозенъ и умиленъ сюрпризъ, който по своето естество затрогна по особено нашия началникъ и войвода Тома Давидовъ.

Една импровизирана военна церемония, която достатъчно илюстрираше положението на организацията въ Радовишкия районъ. И само за това ще хроникирамъ съ нѣколко реда станолото.

Вънъ отъ с. Смиляници, първъ радовишкиятъ войвода Стаменъ Темелковъ, придруженъ отъ ржководителя на организацията въ селото Ив. Великинъ, ни посрѣщна и радушно разцелува, Зазоряваше се. При влизането ни въ селото бѣхме изненадани отъ посрѣщането ни съ военни почести. Трѣбваше да минемъ и минахме съ ревиз. ни чета презъ шпалиръ на повече отъ 30 въоржжени момчета — отъ едната страна районната чета, а отъ друга мѣстната селска чета, които при изкомандуването отъ войводата имъ Стаменъ вдигнаха пушкитѣ си за почесть. Отъ дветѣ страни бѣха се наредили и селянитѣ посрещачи.

Съ просияйно разчувствено вълнение и съобразителенъ дългъ, като офицеръ, Т. Давидовъ извади сабята си, изкомандува „пушки на рамо“ и въ тактъ минахме всрѣдъ построенитѣ въ шпалиръ чети. Явно въоеушевенъ отъ тази импровизирана церемония, Давидовъ поздрави построенитѣ две чети-районната и селската, съ хубави одобрителни думи, като ги назова „Поборници и достойни войници на борческа Македония.“

Следъ това радушно посрещане, нашата чета биде разквартирувана, като добри гости, въ по-добритѣ семейства на с. Смиляници.

Смилянци е планинско село, населено съ българи, въ радовишката околия, разположено въ ю. и. склонъ на Плачковица. Поради своето мѣстонахождение то бѣше стратигиченъ пунктъ и база за обслужване на организацията въ Радовишкия районъ. Ние останахме очаровани не само отъ указаното ни посрещане, като добре организирано село, но и отъ особеното гостоприемство на населението. Тукъ именно и Тома Давидовъ, като началникъ на ревизионата чета, почувствува вече устоитѣ на В. М. О. Р. О. на която той преди да тръгнемъ безрезервано се обрече да служи вѣрно и всеотдайно.

Радовишката раионна чета сварихме съ осемь преданни на дѣлото момчета отъ селата на околията, подъ войводството на Стаменъ Темелковъ, — всички станали нелегални по разни афери презъ 1902 год.

Стаменъ Темелковъ е родомъ отъ с. Оравица, на нѣколко кл. отъ Радовишъ. Той бѣше семеенъ и не изглеждаше да е повече отъ 38 год. Единъ отъ основателитѣ и активенъ членъ на организацията въ родното му село, съ упоритото си трудолюбие на добъръ земледѣлецъ и изпитано народностно съзнание, той се ползуваше съ по-особено довѣрие между българското население въ околията като легаленъ членъ на организацията, Стаменъ се прояви и като добъръ терористъ. Негово смѣло дѣло е провеждането въ изпълнение присждата на известния Хасанъ бей, невмѣняемъ узурпаторъ и угнетитель на българското население. Съ тази акция се стресна и цѣлото турско население въ Радовишката околия, още повече и отъ обстоятелството, че при аферата съ масовитѣ арести Стаменъ бѣше сполучилъ да се отскубне отъ ржцетѣ на властьта и се обяви за нелегаленъ деятель на организацията въ Радовишкия революционенъ районъ. Като такъвъ, въ последствие Стаменъ прибра при себе си и всички момчета отъ селата, които при най-малка афера предпочитаха гората, предъ изтезанията и турския затворъ. Така Стаменъ Темелковъ въ скоро време бѣше сформировалъ първата чета въ Радовишката околия и бѣше провъзгласенъ отъ организацията за районенъ войвода, какъвто го сварихме и ние при преминаването ни презъ сжщия районъ.

Като познатъ родолюбивъ селянинъ въ радовищко Стаменъ съ четата си винаги намираше добъръ приемъ въ селата, укриванъ и пазенъ отъ самото население. Винаги въ пълно разбирателство и другарски отношения съ окол ржководното тѣло на организацията въ Радовишъ, Стаменъ водѣше умѣло четата си и изпълняваше ревностно всички решения и нареждания на В. М. О. Р. О. Презъ пребиваването ни въ неговия районъ Т. Давидовъ го прецени и атестира за дисциплиниранъ и смѣлъ въ разпорежданията си районенъ войвода.

Докато бѣхме наедно въ района му, само една глуха тжга неволно се изтръгна отъ устата му. Впрочемъ, това бѣше една негова изповѣдь, че семейството въ родното му село, като смѣсено съ турци, често било обезпокоявано, и поставено подъ изключителенъ режимъ отъ страна на властьта.

— За да не докорамъ по-голѣма беля на селянитѣ ми — каза ни повѣрително за утешенне Стаменъ — решилъ съмъ да се изсели жена ми въ Радовишъ . . .

При денуването ни въ с. Смиляници Т. Давидовъ обясни на Стаменъ маршрута и предназначението на нашата чета, като сжщевременно му

възложи да нареди да минемъ отвъдъ Вардаръ безъ никакъвъ шумъ въ Тиквешкия районъ. Тукъ, именно, пролича веднага голѣмата съобразителность и разпоредителность на Стаменъ Темелковъ Сѫщия денъ съ специаленъ куриеръ и строго повѣрително нареждание той бѣше наредилъ всичко необходимо за целтьта.

Както ще узнае по нататъкъ читателтъ, и самиятъ Стаменъ съ чатата си презъ цѣлото време не се отдѣли отъ насъ. до като не се увѣри лично, че стѫпихме на дѣсния брѣгъ на Вардаръ, посрѣщнати отъ вѣрни куриери на организацията въ Неготино, кѫдето бѣше писалъ.

Следъ хубавата ни почивка при денуването ни, вечерьта напуснахме с Смилянци ведно съ радовишката чета, която, излѣзе напредъ. и продължихме пѫтя ни за с. Раклешъ.

Първата тѫжна весть въ с. Раклешъ. Помрачение. Драгобраща обсадено. Ангелъ Винишки съ 4 момчета загинали въ сражението.

На 2 Октомврии съ радовишката чета денувахме въ с. Раклешъ, кѫдето бѣхме предметъ на особено гостоприемство. Т. Давидовъ, азъ и радовишкия войвода Стаменъ Темелковъ сме заедно на квартира въ центъра на селото. Въпреки изричното желание на Давидова нашето минаване презъ радовишкия районъ да остане въ тайна, при насъ се изредиха да ни добросватъ всички повидни селяни на Раклешъ. Още по-интересно бѣ-ше, че никой отъ тѣзи добри българи не дойде съ праздни ржце. Всѣки бѣше взелъ по нѣщо отъ кѫщи и слагаше предъ насъ, за да изрази и гостоприемството си: плодове, всевъзможни сладка, млѣко и пр. Въ това, впрочемъ, проличаваше обичаятъ въ селото имъ за общо гостоприемство при сватбени и народни държества. Сѫщо така бѣха удостоили и всички момчета на четата ни, разквартирувани по групи въ четиритѣ краища на селото. Кѫщата въ която бѣхме на квартира, се препълни съ селяни, жадни и любознателни да чуятъ нѣщо повече радостно за освободителното ни дѣло. Считаха се нѣкакъ щастливи да видятъ и да приказватъ съ български офицеръ. Лицата на всички бѣха просияни отъ патриотични и родолюбиви чувства и пълна вѣра за преуспѣване дѣлото на В. М. О. Р. О.

Това посещение на селянитѣ бѣше една манифестация, че селото е добре организирано и че всѣка опастность за пребиването ни въ него е изключена. Затова и Давидовъ съ нищо не даде поводъ да се почувствува Стаменъ упрекнатъ, че е пренебрегналъ желанието му за тайното ни минаване презъ района му. Напротивъ. На Давидова това направи особено впечетление още повече, че бѣхме близо до Радовишъ, кѫдето имаше войска. Това си впечатление той невъздържано подчерта, като се обърна къмъ радовишкия войвода Стаменъ и доста шеговито възкликна:

— Ние въ Турция ли сме. Бай Стамене, или въ свободна Македония? .

— Чакайте де-е-е! Ти си още новъ комита — обади се ухилено и галено Стаменъ, като прибави спокойно. По нататъкъ ще видишъ, ще се увѣришъ и ще преценишъ по-добре нашата организация и нашия народъ!

При последнитѣ думи на Стамена въ лицето му просия и задоволството му на добъръ домакинъ, като районенъ войвода. На тази тема се поведе и продължи по-оживенъ раговоръ, въ който взеха още по разчувствено участие домакинътъ, въ чиято кѫща бѣхме на квартира, а така сѫщо и дошлитѣ при насъ селяни. Една доста хубава беседа, която Т. Давидовъ използува, за да каже доста одобрителни приказки съ примѣри отъ историята за миналото на Македония, за освобождението на България и пр.

Това хубаво и особено впечатлително настроение у насъ привечерь се помрачи отъ едно шифровано писмо, което получихме съ специаленъ куриеръ отъ Коце Ципушевъ — ржководитель на организацията въ Радовишъ. Научилъ, че сме въ Раклешъ, той бѣше ни изпратилъ доста хубави цигари, всевъзможни далекатеси за храна и пр. Въ писмото си съжаляваше, че въпреки желанието му да дойде за лична срѣща съ насъ, неудобно било излизането му отъ Радовишъ, понеже получилъ съобщение отъ Щипъ, че въ с. Драгобраща — кочанско, имало голѣма афера.

— Въ четвъртъкъ на 30. IX — пишеше въ писмото си К. Ципушевъ — Драгобраща било обсадено отъ аскеръ и башибозукъ Тамъ била кочанската чета. Цѣлия день имало сражение, въ което загинали петь души отъ четата и голѣмъ брой отъ аскера. Знае се положително, че въ сраженията е загиналъ и задграничния куриеръ Ангелъ Винишки. Имената на другитѣ загинали момчета отъ четитѣ не се знаятъ. Отдава се на предателство. Надявамъ се утре да получа подробности и ще ви съобща. Дойчинъ.

Дийчинъ бѣ псевдонима на К. Ципущевъ. Неприятни предчувствия ни обладаха. Това бѣше първата нерадостна и тѫжна весть, следъ като минахме границата, преди да сме стигнали и преминали втората — Вардаръ. Основателно Т. Давидовъ се отнесе недовѣрчиво и пожела да му прочета повторно писмото отъ радовишкия ржководитель на организацията. Отъ изражението на лицето му личеше, че е ядосанъ и като че ли почувствува очилата си неудобно поставени да проумее и да разкрие или отгадае смисъла на вълнението което ни бѣше обладало тоя моментъ.

— Необяснима и осждителна несъобразителность! — Тѫжно промълви Давидовъ и прибави: Незамѣнима жертва е бай Ангелъ. Богъ да го прости!....

Стоименъ, който сѫщо познаваше лично Ангела. понеже наскоро бѣше го съпроводилъ при доставката на оржжие и други материяли за радовишкия районъ неволно се просълзи и изръмжа: „Мама имъ... нѣма да можатъ да ни затриятъ тия кучиня, не! Янлъшъ е смѣтката на агитѣ...

Неможахъ да въздържа сълзитѣ си и азъ. Но не повѣрвахъ, че Ангелъ е загиналъ тъй лесно. Особено живи бѣха споменитѣ ми за него и познавахъ цѣлата му дейность.*)

Тревожеше ни мисълтьта за подробноститѣ съ обстоятелствата при които е станало сраженето въ с. Драгобраща. Необяснимо бѣше за насъ и дори невѣроятно да е станало това защото ние се раздѣлихме при напускане на Драгобраща, увѣрени че и тѣ сѫ направили това веднага следъ насъ. Такова бѣше единодушното ни решение, ко-

*) За Ангелъ Винишки вижъ статията ми въ кн. 2(142) на сп. „Илюстрация Илиндень".

ето изтъкнахъ попреди. Защо кочанската чета на С. Молеровъ и Ангелъ Винишки сж останали следъ насъ да нощуватъ въ Драгобраща? Мжчно бѣше за насъ да си обяснимъ и да дадемъ оправдателенъ отговоръ на тоя въпросъ.

Сжщия день — 30 IX. 1902 год. — когато се е водило сражението въ с. Драгобраща, ние съ ревизионната чета бѣхме въ гората надъ с. Лаки. Ако е имало предателство, щѣха да литнатъ и подиръ насъ потери. Цѣлия денъ, обаче, при престояването ни въ Лаки не се получиха никакви обезпокоителни сведения отъ никжде. При това положение заключението не можеше да бж_е друго, освенъ да приемемъ, че въ случая Снмеонъ Молеровъ, като кочански войвода, се е отнелъ съ голѣма осждителна лекота и съобразителность съ решението ни, като си е превишилъ правата да задържи при себе си и куриера Ангелъ Винишки.

— Утре или другидень ще имаме по-подробни сведения и ще узнаемъ всичко — обади се Стаменъ.

При все че бѣше спокойно въ радовишкия районъ, понеже не се получиха свѣдения за раздвижване на потери, радовишкиятъ войвода Стаменъ Темелковъ бѣше взелъ всички необходими мѣрки за нашето отпжтуване, безъ да знае никой посоката на движението ни. Лесно е да се разбере по какви съображения се спрѣхме на това решение.

— Ние трѣбва да предвиждаме всевъзможни изненади за живота ни — каза Стаменъ. Близко сме до Радовишъ. Да не чакаме да ни изпреварятъ нашитѣ душмани. Ако има сериозно предателство и за васъ въ с Драгобраща — прибави Стаменъ — не е чудно да сж проследили и да налучкатъ движението ви, като откриятъ и пребиваването ви въ нашия районъ. А въ такъвъ случай, възможно е още тази нощь по съмнение да обсадятъ нѣкой села за обискъ . . .

Снабдени съ достатъчно храна за два деня, презъ нощьта ние напустнахме с. Раклешъ. Съ по усиленъ ходъ, придружени отъ раковикшата чета, отправихме се къмъ опредѣления пунктъ за денуване при лѣвия брѣгъ на Вардаръ.

(Следва)

Христо Настевъ

АРСО ЦВѢТКОВЪ

Героичниятъ подвигъ на Методи Патчевъ и неговитѣ 7 души четници въ куллта при Кадино село, прилепско, е рѣдъкъ примѣръ на самоотверженость въ нашето освободително движение.

Сларайки се на почивка на 25 мартъ 1902 г. въ Кадино село въ една кула, по доносъ на кмета, турчинъ, четата бива обсадена отъ пехота, кавалерия и башибозукъ. Следъ двудневно сражение изчерпали всичкитѣ си патрони и за да не паднатъ живи въ турски ржце, четницитѣ начело съ войводата си се самоубиватъ съ последнитѣ си куршуми.

Измежду тѣхъ е билъ и *Арсо Цвѣтковъ*, 23 годишенъ, отъ с. Козица, Кичевско.

Отъ софийската мжжка гимназия, презъ 1898 година, Арсо Цвѣтковъ се прхьвърля въ Солунската мжжка гимназия „Св Св Кирилъ и Методий", за VI реаленъ класъ.

Срѣденъ ръстъ, съ чипо носле и сплесната отзадъ, типична за оня край, глава, здравъ и набитъ, съ силно развити мускули, той бѣ отличенъ гимнастикъ. Прояви се между насъ, неговитѣ съученици, като отличенъ другарь. За нашето физическо развитие той доброволно пое грижата всѣка сутринь отъ 5 ч. да ни занимава съ разни физически упражнения съ бухалки и нарочно приготвени, вмѣсто пушки, дървени тояги хубаво издѣлани. Това ставаше въ двора на пансиона всѣка еутринь и щомъ идваше часа за закуска, бѣгомъ влизахме въ трапезарията.

Той минаваше измежду насъ и като най-добъръ рисувачъ.

По характеръ бѣ много симпатиченъ. Веселъ и услужливъ съ каквото може къмъ всички свои другари. Материалното му състояние бѣ слабо и това го правѣше още по-милъ при примѣрнитѣ му обноски.

Слабъ бѣ само по турски езикъ, защото почна да го изучава едва откакто постжпи въ нашата гимназия — въ VI класъ. Но неговитѣ другари, които му съчувствуваха и на това му намѣриха цера, за да може съ много добъръ успѣхъ да завърши пълния курсъ на гимназията презъ 1900/1901 учебна година.

Назначенъ учитель въ гр. Кичево презъ 1901 година, той не успѣ да завърши учебната година. Забѣгна въ четата на Методи Патчевъ, кждето прояви героични качества, които го поставятъ въ пантеона на незабравимитѣ герои-светци за свободата на Македония.

Поклонъ предъ неговата паметь!

Ив. Л-въ

СЪОБЩЕНИЯ

Ржков. тѣло на Илинденската организация съобщава, че поради заболяването на редактора на списанието, кн. 8 (148) на Илюстрация „Илиндень" излиза съ доста дълго закъснение.

Новообразувано д-во въ Деде-Агачъ

Настоятелство:

Председатель: Стоянъ Калояновъ
Подпредседатель: Наумъ Димовъ
Секретаръ: Станиммръ Поповъ
Касиеръ: Кирилъ Атиповъ
Съветникъ: Стамо Маджаровъ

Контролна комисия:

Председатель: Свещ. Трънко Карапалевъ
Членове: 1. Георги П. Петковъ, 2. Датко Парнаровъ

СТАТИСТИЧЕСКИ ЛИСТЪ

За числото на жертвитѣ презъ време на Илинденското възстание отъ 20 юлий (2. VIII) до края на м. октомврий 1903 година

(Продължение отъ кн. 7—147 на Илюстр. Илиндень)

№ по редъ	НАИМЕНОВАНИЕ НА СЕЛОТО	Число на убититѣ мирни българи			ВСИЧКО УБИТИ	ЧИСЛО НА УБИТИ ЧЕТНИЦИ	ОБЩО ЧИСЛО НА УБИТИТѢ	ЧИСЛО НА ОПОЖАРЕНИТѢ		
		мжже	жени	деца				кжщи	черкви	уч-ща
	I. Леринска каваза									
1	Неокази	61			61	10	71	56	1	
2	Върбени	3			3		3			
3	Бухъ	5	4	1	10		10	211	1	
4	Арменско	50	18	4	72		72	149		
5	Вощарани	2			2	5	7			
6	Любетина	15			15	1	16	43	1	1
7	Екши-су	4			4	10	14			
8	Прекопана	3	1		4	1	5	172		1
9	Зелениче	3			3	6	9			
	Всичко	146	23	5	174	33	207	631	3	2
	II. Костурска каваза									
1	Мокрени	39	7		46	25	71	174		1
2	Бобища	10	3		13	4	17	113		1
3	Куманичово	1			1	5	6	2		
4	Зигоричани	10	5		15	7	22	505		2
5	Олища							1		
6	Бъмбоки	6	1		7		7	43	1	1
7	Черешница	11			11		11	69		
8	Шестево	4	3		7	1	8	30		
9	Вишени	5			5	2	7	172	1	
10	Блаца	7	2	1	10	2	12	70		
11	Поздивища		2		2	2	4	30		
12	Дъмбени	22	9		31	15	46	248	1	2
13	Дрѣновени	10			10	5	15	120		
14	Апоскепъ	5			5		5	101		
15	Жупанища	8			8		8	120	3	
16	Косинецъ	28	13	1	42	3	45	205	2	1
17	Смърдешъ	55	35	2	92	4	96	212	1	1
18	Въмбелъ	6	2		8	16	24	92		
19	Лобаница	8	5		13	2	15	70		
20	Врѣбникъ	3			3		3	80	1	
21	Кономлади	2			2	8	10			
22	Турие	4			4		4			
23	Бабчоръ							13		
24	Кондороби							23		
25	Черновища	2			2		2	40		
	Всичко	246	87	4	337	101	438	2533	10	9
	III. Преспанско									
1	Бѣсвина	5			5		5			
2	Пжпле	3			3		3	23		
3	Щърбово	4	1		5		5			
4	Любойно	14	3		17	1	18	105		
5	Курбиново	6			6		6			
6	Преторъ	5	1		6		6	1		
7	Брайчино	7	2		9	1	10	77		
8	Наколецъ	2			2	1	3	28		
9	Крани					2	2			
10	Ржби	6	1		7		7			
11	Германъ	18			18		18			
12	Дупени		3		3		3			
13	Слимица							2		
14	Астаматъ							1		
15	Граждани							8		
16	Всичко	70	11		81	5	86	245		

№ по ред.	НАИМЕНОВАНИЕ НА СЕЛОТО	Число на убититѣ мирни българи			ВСИЧКО УБИТИ	ЧИСЛО НА УБИТИ ЧЕТНИЦИ	ОБЩО ЧИСЛО НА УБИТИТѢ	ЧИСЛО НА ОПОЖАРЕНИТѢ		
		мжже	жени	деца				кжщи	черкви	уч-ща
	IV. Ресенско									
1	Лйорѣка	8			8		8	54		
2	Дупени	6	3		9	4	13	65		
3	Вълко дере	1			1	1	2	10		
4	Кривени					1	1	66		
5	гр. Ресенъ	5			5	2	7			
6	Метимеръ	4			4	2	6	22		
7	Златари	14			14		14	61		
8	Петрино	2			2		2	10		
9	Подмокани	20	4	5	29	6	35	101		1
10	Ехла	3	2	1	6		6	53		1
11	Боуно	15	2		17		17	92		
12	Отешево							1		
13	Крушие	7		2	9		9	74		1
14	Царедворъ	4			4		4			
15	Дърмени	3			3		3			
16	Янковецъ	1			1		1			
17	Лахци	1			1	1	2	16		
18	Перово	2			2	2	4	85		
19	Стипано	1			1		1			
20	Покървеникъ	1			1		1			
21	Прелюбие					2	2			
22	Езерени	1			1		1			
23	Бѣла черква	1			1		1			
	Всичко	100	11	8	119	21	140	710		3
	V. Демиръ-Хисарско									
1	Монастиръ „Св. Иванъ“	16			16		16			
2	Бѣлче	2	1		3		3	8		
3	Сопотница	4			4		4	70		
4	Мренога	7			7		7			
5	Слоещица	3			3	2	5			
6	Ракитница							10		
7	Ростойца							8		
8	Журче							5		
9	Цѣръ	13			13		13	189		
	Всичко	45	1		46	2	48	290		
	VI. Кичевска кааза									
1	Карбуница	7	4		11	2	13	81		
2	Иванчица	3			3		3	56		
3	Лахчани	1			1		1	68		
4	Душегубица	3	1		4		4	45		
5	Кленовецъ	1			1		1			
6	Юдово	2			2		2	33		
7	Орланци	15			15		15	91		
8	Патеецъ	1			1		1	13		
9	Рабетино	2			2		2	16		
10	Световраче	2			2		2	35		
11	Козинано	16			16		16	43		
	Всичко	53	5		58	2	60	481		

ПРИПОВТОРЕНИЕ

Число на постр. селв	Общо по каази и нахни									
9	I. Леринска кааза	146	23	5	174	33	207	631	3	2
25	II. Костурска	246	87	4	337	101	438	2533	10	9
16	III. Преспанско.	70	11		81	5	86	245		
23	IV. Ресенско	100	11	8	119	21	140	710		3
9	V. Демиръ Хисарско	45	1		46	2	48	290		
11	VI. Кичевска	53	5		58	2	60	481		
	Всичко	660	138	17	815	164	979	4890	13	14

Н. Томшевъ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Илинденската организация въ гр. Скопие съ особена скръбь съобщава на своитѣ членове и на гражданството, че бившия скопски войвода

ВЕЛИЧКО ВЕЛЯНОВЪ (Чичето)

следъ кратко боледуване, почина

Тоя вѣренъ синъ на Македония дълги години посвети своя животъ на поробеното си отечество и съ пушка въ ржка се бори за народната свобода. Днесъ, когато неговия и нашия идеалъ е почти осжщественъ и когато той ни напусна за винаги, нека всички си спомнимъ за неговитѣ голѣми заслуги, да се поклонимъ предъ неговата паметь и да кажемъ:

Богъ да го прости!

Вѣчна му паметь!

Скопие, 20 септемврий 1943 г.

Отъ Илинденската организация

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Помина се още единъ заслужилъ синъ на България

ВАСИЛЪ ТОМОВЪ КЛИСАРОВЪ

Родомъ отъ гр. Крушово, 62 год.

Той бѣ единъ отъ първитѣ дейци за свободата на Македония. Още на младини влиза въ редоветѣ на революционната организация, като взе живо участие въ епичнитѣ борби презъ Илинденското възстание въ гр. Крушово. Отъ тогава и до днесъ не престана да се бори за благото на Родината и щомъ настжпи свободата отиде въ Крушово и застана начело на Илинденското дружество като председатель и взимаше най-живо участие въ всички родолюбиви начинания.

Вѣчна паметь на безкористния родолюбецъ.

София, 19. X. 1943 год.

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

II томъ Освободителнитѣ борби на Македония

Ржководното тѣло на Илинденската организация съобщава, че II томъ отъ Освободителнитѣ борби на Македония вече излѣзе отъ печатъ.

Дѣло на покойния нашъ другарь Хр. Силяновъ, ученъ и поетъ, революционеръ и общественикъ, въ тоя трудъ сж очертани всичкитѣ борби, всичкитѣ страдания, които македонскиятъ българинъ понесе следъ възстанието отъ 1903 г. противъ обединилитѣ се сръбски и гръцки кръстъ съ полумесеца съ единствената цель да сломятъ борческия духъ на създателитѣ на величавата илинденска епопея.

Периодътъ отъ 1904 г. до есеньта 1908 г. съ хуриета е изпълненъ съ подвизи, които величаятъ дѣлото на българина. Постоянно борейки се съ общитѣ врагове по цѣлото протяжение на заробената страна, продължавайки да друса изъ основи трона на Червения Султанъ, българинътъ въ Македония сломи всякакви сръбски и гръцки поплъзновения върху чисто българската земя и доразви нищожнитѣ мюрцщегски реформи, като доведе джандармерийския контролъ на Европейскитѣ държави и обособлението на Македония въ финансово отношение — отдѣлянето ѝ отъ общата турска хазна.

Императорската среща въ Ревалъ пъкъ подготви всецѣлото обособление на Македония въ отдѣлна политическа и административна единица и откжсването ѝ отъ властьта на султана. Това предизвика лъжливия хуриетъ, който доведе балканската война и събитията, които днесъ бушуватъ изъ цѣлия свѣтъ и го разклащатъ отъ основи.

Книгата — стр. X + 570 — разкошенъ печатъ, трѣбва да бжде настолна за всѣки илинденецъ, за всѣки българинъ.

Цена за II томъ обикновена хартия 160 лв., луксозна хартия 200 лв., за I томъ — 100 лв.

Порѫчки до Ржков. тѣло на Илинд. организация, ул. „Пиротъ“ № 5 — София.

За 5 и повече екземпляри отстѫпка 20%.

Чекова смѣтка 52-21 Телефонъ 2-19-32